

ĎÁBEL V ZELENÉM. EKOLOGICKÉ A ENVIRONMENTÁLNÍ RYSY ČESKÝCH SATANISTŮ

Jakub Jahl

Filosofická fakulta UK Praha

Green Satan. Ecological and Environmental Tendencies in Czech Satanic Groups

Abstract: This article deals with the ecological and environmental tendencies of the two largest Satanic groups in the Czech Republic. It first recapitulates the connection between mainstream religions and ecology. It then describes the absence of Satanism in major scholarly publications and uncovers a strong link between Satanism and ecology/animal rights. The text illustrates this in the words of Anton LaVey, Peter H. Gilmore, and several Satanic organizations including the Church of Satan, Temple of Set, Dragon Rouge, The Satanic Temple, and others. The article concludes by looking for ecological tendencies in the teachings of the two largest Satanic groups in the Czech Republic – the local version of LaVey’s Church of Satan and the Czech-influenced Community of Satan. Finally, the text briefly mentions the main research findings of these groups and concludes by showing them in relation to Bron Taylor’s model of dark green religions.

Keywords: *Satanism; environmentalism; ecology; Church of Satan; Community of Satan*

Dějiny náboženských tradic světa jsou od svého počátku neodmyslitelně spojeny se vztahováním se člověka k přírodě. Do přírody si lidé často promítali své náboženské představy, anebo v ní naopak hledali zdroj duchovní inspirace. Tento fakt ovlivnil i současná náboženství a jejich učení. Jelikož se většinou klade důraz jen na zkoumání tradičních (mainstreamových) náboženství, rozhodl jsem se

zaměřit svůj výzkum na často opomíjené náboženské hnutí, kterým je satanismus. Smyslem mého výzkumu bylo zjistit, jakým způsobem se čeští satanisté vztahují k přírodě a jak témata s tím spojená zpracovávají do svého učení.

Satanismus byl v odborné literatuře klasifikován jako nové náboženské hnutí, což byla kategorie, v níž se nacházel společně s okultismem a novopohanstvím. (Faxneld – Petersen 2013: 83). Toto zařazení je podle mého vhodné při sledování ekologických snah, protože jejich přirozená integrace je jedním ze znaků nových náboženských hnutí. Je však nutné zmínit, že satanismus byl později klasifikován i jinými autory, kteří měli odlišný pohled na věc. Mezi nejdůležitějšími můžeme zmínit Asbjørna Dyrendaala, který označil satanismus za *new age* hnutí duchovního seberozvoje (Dyrendaal 2016), nebo Adama Possamai, který satanismus viděl jako hyperreálné náboženství (Possamai 2012). V obou případech (u *new age* i popkulturní spirituality) se přitom opakují některé rysy postmoderních náboženských společností. I z toho důvodu se budu držet základní definice satanismu jako nového náboženského hnutí (Urban 2015: 28). Není však od věci přiznat, že satanismus sdílí mnoho rysů s novopohanstvím (zvláště úctu k přírodě a zahrnutí magie jako náboženské praxe) a *new age* – například ekologii a pozitivní přístup k tržní společnosti. Ostatně Hanegraaff definuje *new age* jako projev kritiky, který se vyjadřuje zvláště odporem k hodnotám staré kultury (Hanegraaff 1996: 94–110, 356–361), což je definice, do které by zapadl i satanismus. V závěrečné kapitole se proto zmíním o ekologických implikacích satanismu, které s novopohanstvím a *new age* souvisí.

Environmentální milieu

V moderní době se otázka vztahu mezi lidstvem a přírodou objevuje v souvislosti s rozvojem ekologie a environmentalismu, které se snažily poukázat na některé negativní dopady lidského jednání a rozvoje. Právě v kontextu těchto dvou oborů se v druhé polovině 20. století začínají objevovat náboženská uskupení, která vnímají nebo ustavují uctívání (a ochranu) přírody jako důležitou (nebo dokonce hlavní) část své nauky. Podobně se ekologické myšlenky začínají objevovat i v současných mainstreamových náboženstvích.

Spojení mezi environmentalismem a satanismem bylo zpočátku jen součástí rétoriky některých křesťanů, kteří vnímali Lovelockovu vizi Gaii jako „ekologický satanismus“ (Sagan 1997). Ačkoliv je zřejmé, že se jednalo o subjektivně náboženské kategorizace s implicitně negativním podtextem, není tak

docela náhodné, že někteří lidé hledali spojení mezi Lovelockovou hypotézou a satanistickým učením. Příčina tohoto jevu má vícero důvodů, ale jedním z hlavních je to, že rané environmentální hnutí nevyhnutelně žilo z protestu proti křesťanskému vnímání světa.

Environmentální přístupy katolické církve a dalších křesťanských organizací přišly až jako reakce na tuto kritiku. Jak píše Jan Váně: „Právě až obvinění křesťanství ze spoluviny na ekologické krizi podnítilo představitele katolicizmu či protestantismu k systematictějšímu promyšlení vztahu přírody, světa, člověka a Boha“ (Váně 2007). Ke stejnému závěru dochází Sideris (2006) nebo Garreau, který chápe křesťanský antropocentrismus jako protiklad environmentalismu a tvrdí, že to byl právě duchovní souboj člověka s přírodou, který monoteismy odlišuje od starších pohanických náboženství Evropy (Garreau 2010: 63). Výsledkem výše uvedených environmentalistických tendencí byla už v osmdesátých letech *Deklarace z Assisi*, kde se představitelé pěti světových náboženství rozhodli podpořit ochranu přírody (Berry 1993: 311). Jednalo se o první akci podobného druhu a pro mnoho lidí to byl signál, že se současná mainstreamová náboženství věnují ekologickým tématům. Je však důležité pochopit, že představitelé hlavních světových náboženství nepřišli s environmentálně-duchovním přístupem sami od sebe, ale v reakci na environmentální milieu sedmdesátých let a jeho kritiku společnosti (Taylor 2006: 2–4). Oproti tomu nová náboženská hnutí jako satanismus z kritiky společnosti přímo vyšla, a považovala ekologii za integrální součást své nauky.

Dnes je situace značně odlišná. Satanistické organizace opustily kontrakulturu a staly se legitimní součástí náboženské sféry sekulární společnosti, zatímco křesťanské církve včetně té největší, římskokatolické, dnes běžně operují s ekologickými tématy, a nijak se proti nim nestaví. Příkladem může být encyklika *Laudato Sí* současného papeže Františka, který otevřeně podpořil ekologické snahy a spojil je s biblickou vírou (Bergoglio 2015). Postupného propojování náboženství a ekologie si pochopitelně začali všímat i odborníci. Jedním ze stěžejních děl, která zpracovávají téma náboženství a ekologie, je Wiley–Blackwellův průvodce k náboženství a ekologii z roku 2017. Jeho cílem je podle předmluvy „poskytnout náboženské a duchovní vhledy do nejpalčivějšího problému naší doby: lidského ničení a devastace krajiny a přírodních systémů Země“ a navrhnout „projekty, jež by se staly novou realitou“. V knize se autoři věnují ekologickým aspektům islámu, hinduismu, judaismu, křesťanství, konfucianismu a mnoha dalších duchovních proudů. Satanismus však v průvodci zmíněn není a pohanství je zmíněno pouze dvakrát, v obou případech se jedná

o zmínky krátké a zaměřené na podobnost mezi ekologickými hnutími a *new age* skupinami.

Dalším dílem je příručka náboženství a ekologie nakladatelství Routledge, taktéž z roku 2017. Kniha je rozdělena do sedmi částí, z nichž některé zkoumají ekologické aspekty u současných světových náboženství, zatímco jiné téma zkoumají u domorodých kultů, animismu, přírodního mysticismu či pohanství. Jakkoliv je toto dílo impozantní sbírkou všech možných světových náboženství, chybí v něm náboženství moderní a postmoderní, tedy i satanismus (ale stejným způsobem i všechna další popkulturní a hyperreálná náboženství).

O poznání starší je dílo z roku 2001 s názvem *Hlubinná ekologie a světová náboženství*, které sice také kvalitně zpracovává současná náboženství, ale neobsahuje žádnou kapitolu o pohanství a nezmiňuje satanismus. V další knize nazvané *Technologie, důvěra a náboženství: Role náboženství v kontroverzích okolo ekologie a modifikace života* je satanismus také absentní, což je přinejmenším podezřelé, jelikož část křesťanské kritiky zaměřené proti ekologii jistě satanismem argumentuje (Drees 2009). Satanismus není ani slovem zmíněn v knize o náboženství a environmentálních otázkách z roku 1998, ačkoliv kniha obsahuje kapitolu, která se věnuje tématu klimatické změny v novopohanství, kde jsou zmíněny některé aspekty sdílené také satanismem (Cooper – Palmer 1998: 169–171).

Pod deštníkem není pro Satana místo

Jak již bylo zmíněno, ačkoliv je satanismus již více než šedesát let významným náboženským proudem, který láká a spojuje statisíce či miliony lidí, neobjevuje se ani v jednom ze tří hlavních děl na téma ekologie a náboženství. Bron Taylor v roce 2009 vydal knihu, kde zkoumal zelená náboženství současné Severní Ameriky – od tradičních náboženství, přes různé ekologické podoby, animismus, *new age* a další formy, ale satanismus ani jednou nezmiňuje (Taylor 2009). Přitom dle jeho definice zelených náboženství by tam měl moderní satanismus přirozeně zapadat: „Zelené náboženství, jak tento termín užívám, je širokým deštníkem pro všechny typy náboženského environmentalismu, které mají hluboké kořeny v západní nebo asijské kultuře, a mnohé nedávné inovace, které vznikají ve věku ekologie“ (ibid.: 89). Zdá se však, že pro satanismus pod tímto deštníkem není místo.

Satanismus jako náboženský směr však není absentní pouze u Taylorových knih. Podobně je na tom řada dalších knih nebo studií, jako například Stollova

studie environmentálního náboženství s názvem *Zdědit svatou horu* (Stoll 2005), Rønnowova *Záchrana přírody* (Rønnow 2011) nebo Berryho *Environmentální náboženství a náboženský environmentalismus* (Berry 2013). Je to jeden z nedostatků moderního religionistického zkoumání, že satanismus bývá tak často vynecháván či přehlížen, v důsledku čehož je konstantně marginalizován. Autoři encyklopedií o vztahu náboženství a ekologie zahrnuli do svých témat kromě hlavních světových náboženství také pohanství, šamanismus, mormonismus, *new age* hnutí a další alternativní proudy. Satanismus však byl vždy absentní.

Jednou z příčin tohoto problému může být kontroverze satanismu jako takového a určitá (možná nevědomá) předpojatost badatelů, která způsobuje, že se satanismus v podobných přehledech téměř nikdy nevyskytuje a je považován za takřka bezvýznamné náboženské hnutí, ačkoliv dnes na světě najdeme miliony praktikujících satanistů. Dalším důvodem však může být to, že je satanismus některými badateli prezentován jako specifická část novopohanství, a nikoliv jako samostatné náboženství. V tomto ohledu je nutné satanismu přirknout právo na existenci v odborné literatuře, a proto je tato práce také důležitým příspěvkem k současné religionistické diskuzi.

Zelený Satan

Jedinou prací akademického charakteru, která zahrnula satanismus mezi zkoumaná náboženství a týkala se alespoň okrajově ochrany přírody, byla *Encyklopedie náboženství a přírody* od Brona Taylora a Jeffreyho Kaplana z roku 2005. Satanismus se v knize objevuje dvakrát – jako heslo v samotné knize (Taylor – Kaplan 2005: 1483–1485) a jako zmínka v heslu o vztahu pohanství a přírody (ibid.: 1250).

Autorem hesla „satanismus“ byl Peter H. Gilmore, nástupce Antona LaVeye ve vedení Satanovy církve, jinak však hudebník a nikoliv vědecký pracovník. Byl to právě on, kdo vztah satanismu a přírody popsal. V jeho textu se píše: „Zatímco filozofie LaVey je zaměřena na člověka, nepovyšuje lidský druh nad ostatní organismy, se kterými sdílí zeměkouli. Člověk je jen další zvíře, jedna malá část plnosti přírody. Satanisté oceňují přirozený řád zemského ekosystému a staví se proti lidským činnostem, které narušují tuto harmonickou strukturu. Většina satanistů silně soucítí s nelidskými zvířaty, a proto se mnozí rozhodli podporovat organizace, které pracují na zachování druhů ohrožených lidstvem. Takové zhoubné chování, mnohem horší, než jaké se vyskytuje u zvířat, která

se řídí svými instinkty, se objevuje u člověka, protože jeho vlastní instinkty byly často deformovány přijetím nepřirozených duchovních doktrín.“ Z citované pasáže je zřejmé, že Církev Satanova se hlásí k ochraně přírody a podporuje boj za práva zvířat. Potvrzuje to i na svých webových stránkách (Gilmore 2014).

Příklon k ekologii a ochraně zvířecích práv jsou zřejmé i z výroků samotného Antona Laveye, který satanisty považoval za *reformátory* a *opravdové ekology*. LaVey v Satanské bibli radikálně odmítl obětovávání zvířat, a naopak byl členem spolků na ochranu zvířecích práv (Flight 2019). Satanismus dle jeho názoru neobhajoval antropocentrický pohled na planetu Zemi, nýbrž považoval člověka za další z mnoha zvířat, která spolu musí na této planetě žít. LaVey však podobnými slovy obhajoval i eugeniku, tedy cílené množení a vyhlazování lidí pro blaho genetického fondu lidské rasy, a označoval ji za ekologický model, ve kterém bude lidská rasa udržována v malém počtu, aby nezatěžovala planetu (Dyrendaal 2016: 66). Tento ekologický satanismus pak měl vést ke zrození nové rasy nadlidí (LaVey in Barton 1990: 82).

Koketování satanismu s ekologickými myšlenkami pravděpodobně nebylo jen LaVeyovou myšlenkou, ale bylo výsledkem doby a tehdejších společenských procesů. LaVey zakládal Satanovu církev v dekadě hippies a nebyl jediný, kdo satanismus spojil s přehodnocením současného společenského řádu. V knize o původu současného satanismu od Introvigneho se zmiňuje o tom, jakou roli hrály ekologické myšlenky v učení Charlese Mansona – po LaVeyovi druhého nejznámějšího satanisty šedesátých let v Americe. Ten i po svém zatčení produkoval propagační brožury svého ekologického hnutí ATWA (jedná se o zkratku pro vzduch, stromy, vodu a zvířata) a dokázal je šířit z vězení přes svoje nejbližší a návštěvníky (Introvigne 2016: 343).

Od Církve Satanovy se časem odštěpila organizace s názvem Setův Chrám. Začala prosazovat esoteričtější verzi satanismu, ve kterém byl Satan blahodárnou duchovní entitou. Setův Chrám se tedy vzdálil od Laveyova materialistického ateismu a navázal na esoterickou tradici okultního satanismu. V rámci toho se začali členové této organizace soustředit na magický výcvik, realizovaný dodržováním striktních dietárních předpisů, které zahrnovaly i vegetariánství. Poprvé si toho nejspíš všiml Granholm ve svém textu *Magická stezka levé ruky a zvířecí práva*, kde popsal základní iniciační praxe Setova chrámu ve vztahu ke zvířatům (Granholm 2009). Autorem tohoto učení byla Lilith Aquinová, jedna z hlavních vedoucích organizace. Granholm uvádí: „Počátky zájmu o práva zvířat pochází přinejmenším z počátku devadesátých let 20. století, kdy [Aquinová] oficiálně vytvořila v Setově chrámu prvek Arkte s cílem prozkoumat roli ‚daru

Seta‘ s ohledem na nelidská zvířata.“ V rámci tohoto učení byla zvířata vnímána jako dar Satana (nazývaného v chrámu Set). „Arkte bylo místem, kde byly koncipovány hlavní součásti filozofie Setova chrámu v oblasti práv zvířat a kde se odehrávaly praktické kroky zasazující se za tato práva. Cílem byla obrana a ochrana zvířat a postavení před soud těch, kteří jim jakýmkoli způsobem ubližují, včetně důvodů výzkumu a experimentů.“ Představitelé organizace však zároveň uvedli, že se zdrží používání násilí, ale že „použijí všechny další magické, praktické a právní prostředky k boji proti osobám a institucím, které ubližují zvířatům“.

Granhholm také na konci devadesátých let zmapoval podobnou praxi v organizaci Dragon Rouge, na počátku milénia nejlivnější švédské satanistické organizaci, která má v současnosti pobočky nejen ve Švédsku, ale také Německu, Itálii, Polsku, Mexiku a Argentině. Granhholm popisuje, že „převážná většina členů zapojených do vnitřního kruhu řádu a mnoho aktivních členů sídlících ve Stockholmu jsou vegetariáni. Člen řádu, který vstoupil v roce 1991, prohlašuje, že je ekolog a aktivista za práva zvířat, a říká, že mnoho členů Dragon Rouge jsou vegetariáni a že velká většina zastává ekologické ideály“. Granhholmův terénní výzkum potvrdil, že ekologická témata byla primárně ovlivněna knihami Petera Singera, Toma Regana a dalších environmentalistů. Teprve integrací jejich myšlenek v řádu došlo v Dragon Rouge k hledání esoterických interpretací vegetariánství a ochrany přírody. V případě vegetariánství šlo o dietární praxi mága (podobně jako v Setově chrámu), v případě ochrany přírody o holistické propojení s vesmírem a přírodou. „Kombinace sekulárního aktivismu za práva zvířat s náboženským cítěním je dobrým příkladem fragmentace tekuté modernity a svědčí o postsekulárních diskurzech, kde se vědecky racionální (tj. rozčarované) myšlení spojuje s analogickým a emocionálním, aby se dospělo do stavu znovuzačarovaného.“

Na základě těchto informací jsem se dal do bádání a našel další příklady ekologických aktivit provozovaných satanistickými společenstvími. Příkladem může být nejpůvodnější americká satanistická organizace současnosti, Satanův Chrám (v originále *The Satanic Temple*). V dokumentárním filmu *Hail Satan?*, který pojednává o jeho vzniku a vývoji, vystupují členové tohoto uskupení v rámci aktivit jako sbírání odpadků v přírodě a čištění pláže. Skupina je navíc známá tím, že získává do své správy veřejná prostranství, o která se členové Satanova chrámu starají (Obr. 1). Součástí některých skupin, například odbočky v Detroitu (Lacy 2015), je také boj za zvířecí práva, a lze dostopovat, že někteří členové se do Satanova Chrámu dostali z řad ekologických aktivistů

Obr. 1. Člen Satanova chrámu uklízí odpadky u dálnice ve státě Indiana. Přetisk z May – Mack 2018.

(Carmina 2021). Boj za zvířecí práva a ekologii jsem našel také ve zprávách o jisté jihoafrické satanistické organizaci (Bullen 2020). A existují minimálně dva vlivné účty na Instagramu, které kombinují satanismus s ekologickým stylem života a veganstvím (jde o [@hail.vegan](#) a [@modern_satanic_vegan](#)). To vše mě vedlo k tomu, abych provedl terénní výzkum se členy dvou nejdůležitějších českých satanistických organizací a pokusil se zjistit, zda se i u nich se objevila ekologická a environmentální témata.

Výzkum

Můj výzkum se zaměřoval na ekologické a environmentalistické prvky v nauce dvou hlavních česko-slovenských satanistických uskupení: Prvního česko-slovenského Chrámu Církve Satanovy (lokální verze LaVeyovy Církve Satanovy) a Satanovy komunity (tuzemského satanistického uskupení, které bylo založeno

v roce 2018).¹ Obě skupiny mají okolo stovky aktivních členů a několik tisíc (více méně pasivních) podporovatelů. Česká Církev Satanova vychází z laVeyovského racionálního satanismu, který je obohacen o magické a esoterické prvky. Satanova komunita také vychází z LaVeyova racionalismu, ale spojuje jej s bojem za lidská práva, environmentalismem a futurismem. Základ obou hnutí je tedy podobný, ale každé z nich se orientuje jiným směrem.

Pokusil jsem se vlastně zopakovat Granholmův výzkum, který provedl na členech Dragon Rouge, a zjistit názory respondentů z řad současných členů a současného vedení na ekologická témata. Podobně jako on jsem měl domácí satanistická uskupení, jejichž členové byli ochotni mluvit s výzkumníky. Měl jsem celkem 20 respondentů, s nimiž jsem prováděl krátké i delší rozhovory, osobně či přes sociální sítě. Vždy jsem si přitom nechal u vedení organizace ověřit, že jde opravdu o aktivní členy a představitele organizace. Ptal jsem se na obecné otázky o postojích respondentů k současným ekologickým tématům (současná klimatická krize, Greta Thunbergová a hnutí FFF, práva zvířat apod.) a občas je doplňoval specifickými otázkami (šlo o polostrukturované rozhovory). Výsledek jsem doplnil mediální analýzou webů Církve Satanovy a Satanovy komunity, při které jsem hledal jakékoliv zmínky o ekologii, environmentalismu, ochraně přírody a s tím spjatých tématech.

Jelikož nebyla k dispozici žádná vhodná typologie environmentálních náboženských uskupení, ani typologie ekologických přístupů v rámci satanismu, byl jsem pro svůj výzkum nucen využít jiné typologie. Vzal jsem ji z knihy Brona Taylora, který byl jediným ze světových akademiků, který do své encyklopedie zahrnul satanismus (ačkoliv ne v mnou používané knize). Taylorova kniha o temně zelených náboženstvích, která se vyznačují hlubinnou ekologií a bio-centrickým přístupem, obsahuje typologii, na základě níž srovnávám učení dvou českých satanistických organizací a odpovědi jejich členů (Taylor 2009).

¹ Původní výzkum se soustředil na 4 česko-slovenská satanistická uskupení, přičemž kromě Církve Satanovy a Satanovy komunity se výzkumu účastnili také respondenti ze Satanského chrámu (*The Satanic Temple – TST*) a Celosvětového řádu Satana (*Global Order of Satan – GOoS*). Tyto skupiny jsou však natolik malé (pouze okolo 10–20 členů v obou republikách celkem), že jsem je pro potřeby tohoto článku vynechal a soustředil se pouze na dvě hlavní skupiny. Dalším důvodem pro toto rozhodnutí byl také fakt, že ani jedna z těchto skupin nemá na svém webu žádné informace týkající se přírody, a proto nebylo možné u nich získat oficiální nauku týkající se vztahu k přírodě, kterou by bylo možné porovnávat s názory členů – respondentů.

Církev Satanova

Pro Církev Satanovu je příroda součástí náboženského učení, avšak ne přímo v ekologickém slova smyslu. Z rozhovorů i analýzy webů vyplynulo, že příroda není pro členy tohoto uskupení křehkou a bezmocnou bytostí, kterou je nutné ochraňovat. Naopak jde o silnou přesažnou posvátnou entitu, jejíž síly můžeme využít. Příroda je těmito satanisty ztotožňována se symbolem Velké Matky (Magna Mater). Ústřední symbol Satana je pak interpretován jako hybný faktor v této přírodě. Vztah mezi Satanem a přírodou je patrný například v této ukázce: „Satanismus je učení, které obsahuje složku filozofickou, rituální i duchovní a přiznává potřebu všech těchto složek pro přirozený život a zdravý rozvoj člověka. Chápe Satana jako hybný faktor v přírodě, ducha pokroku, inspirátora všech velkých počinů, které přispívají k rozvoji civilizace, ducha revolty, která vede ke svobodě jednotlivce“ (Církev Satanova 2019). Mnoho těchto myšlenek vychází ze samotné *Satanské bible*, která tvoří inspiraci pro většinu satanistických hnutí (Lavey 2009).

U těchto dvou konceptů (Příroda a Satan) jde tedy zdánlivě o jakousi dialektickou dvojici, kde symbolický Satan a jeho následovníci představují aktivní prvek a přírodní sílu, zatímco příroda je životodárným, ale jinak pasivním prvkem. Z přírody také údajně vychází satanská magie a satanistická filosofie, jak píše Církev Satanova při vysvětlování svého symbolu: „Uroborus představuje i symbol Velké Matky, tedy samotné přírody, z níž vychází prvotní podstata satanské magie a filosofie“ (Církev Satanova 2019).

Právě magie je často dáována do souvislosti se zákony přírody, které pro členy Satanovy církve tvoří jakési dogma, kterému podřizují své vidění světa. Učení Satanovy církve je totiž postaveno na darwinistické vizi, ve které příroda likviduje slabé jedince, aby akcelerovala evoluci schopných a silných jedinců, schopných využívat přírodní síly. Velice výstižně o tom hovoří tato pasáž: „Velcí mudrovci mnohokrát opakovali: ‚Pokud vám není jasná představa, kde končí přirozené požadavky a začíná sobectví, poučte se z přírody.‘ Všude kolem uvidíte boj o místo, o potravu, o partnera. Není nic neobvyklého, že rychlejší a silnější vítězí nad slabším a pomalejším. Každý organismus se snaží, jak nejlépe umí, udržet si život a přivést na svět potomky a při tom každý představuje pro ostatní článek nikdy nekončícího potravinového řetězce... Takže kdo je tedy větším egoistou? Pomatenec, který se snaží páchat dobro, jak jen to jde? Nebo jedinec, který je naladěný na rytmus přírody a stará se o své přirozené potřeby?“ (Církev Satanova 2019).

Všichni respondenti řad z tuzemské Církve Satanovy uznali důležitost přírody v životě člověka. Většinou to však bylo z hlediska životního prostředí člověka: „Ze satanistického pohledu by mělo být úkolem člověka být v souladu s životním prostředím ve kterém žije“ (Rozhovor s respondentem Církve Satanovy 2, 2021). Často však tvrdili, že ekologická témata nejsou součástí učení Satanovy Církve, jelikož každý člověk má svobodnou vůli a satanismus podporuje svobodné myšlení. Učí však prý své členy o vztahu člověka k přírodě, z něhož by měla určitá odpovědnost k životnímu prostředí vyplývat. „Každý satanista nechť se obklopuje estetickým prostředím dle uvážení a příroda je Satanem. Satanismus je vlastně snaha o pochopení podstaty bytí. Člověk a příroda jsou jedno vědomí“ (Rozhovor s respondentem Církve Satanovy 2, 2021).

Většina respondentů se také silně bránila politizaci ekologických témat. Z toho důvodu odmítali zelené programy Evropské unie a dalších nadnárodních institucí. Podobně rezervovaný postoj měli také k postavě Greta Thunbergové: „[Greta a její hnutí] mě nijak neovlivnily. Nic mi to nedalo, ani nevzalo. Takovéto vlny přicházejí a zase odcházejí. Nic, co by bylo výjimečné“ (Rozhovor s respondentem Církve Satanovy 1, 2021).

Satanova komunita

Satanova komunita ve svých oficiálních materiálech silně akcentuje ekologická témata a otevřeně se hlásí ke kultu přírody. Na svém webu píšou hned v úvodu: „Věříme v Přírodu. V naší Komunitě neuctíváme žádné typické bohy. Alláh, Jehova ani Ebola u nás nemají šanci. Komu však směřujeme své uctívání, je Vesmír a Příroda. Není to totiž vymyšlený Bůh nebo duchové, koho bychom měli uctívat, ale naopak právě živá hmota – matérie – život sám“ (Satanova komunita, hlavní stránka, 2021). To se odráží v zakládacím dokumentu Satanovy komunity, kde desátý bod hovoří o roli přírody v satanistické víře (Satanova komunita, Satanova ústava, 2020).

Příroda samotná má tedy božský charakter a členové jsou vyzýváni, aby se pro tuto přírodu obětovali – mezi náboženská motta tohoto společenství patří také: „Staň se smyslem Země“ nebo „Obětuj se Zemi“, což je obojí chápáno v návaznosti na učení Friedricha Nietzscheho a rekontextualizováno v environmentalistickém duchu. Klimatická změna i zvířecí práva jsou na webu Satanovy komunity několikrát akcentovány, stejně jako téma ochrany přírody a zachování živočišných druhů. Přibližně 30 % všech témat, náboženských textů a dokumentů na webu Satanovy komunity se týká přírody či její ochrany. To se

následně obtiskuje i do samotných členů. Respondenti se během odpovídání na otázky často odkazovali na oficiální náboženské texty svého uskupení, konkrétně *Satanovu deklaraci* a *Satanskou bibli 2.0*.

Satanova komunita také prezentuje konkrétní ekologické požadavky, které mají vyřešit současné problémy s ničením přírody. Ve svém ekologickém manifestu, který se nazývá *Zelená nauka*, tvrdí například: „Věříme, že musí vzniknout celoplanetární Deklarace přírody, jejímž cílem bude ochrana velkých pralesů a oceánů. Jsme přesvědčeni, že OSN musí hrát větší roli v ochraně života na planetě Zemi a že není možné nadále nechat jednotlivé země drancovat důležité prvky světového ekosystému“ (Satanova komunita, *Zelená nauka*, 2021). Manifest se dotýká i dalších témat, jako recyklace plastů, obnovitelných zdrojů, jaderných elektráren, přírodních rezervací a podobně.

O environmentálních tématech hovoří také další kanonický dokument Satanovy komunity, nazvaný *Satanova deklarace o přírodě*. Ten se namísto praktických ekologických otázek zabývá vztahem člověka a přírody na více filosofické úrovni. Je složen z jednotlivých tezí, které nejsou nijak argumentovány, ale tvoří subjektivně podané principy víry členů Satanovy komunity (dokument byl odhlasován členy komunity na konferenci Helpoint 2020). Mezi stěžejní hesla patří například: „Člověk vychází z přírody a byl přírodou stvořen“ (Satanova komunita, *Satanova deklarace o přírodě*, 2021), „Naše budoucnost je svázaná s přírodou a živými tvory“ (ibid.), nebo také „Evoluce přírody a zvířat ... je naším vizionářským cílem, který změní budoucnost lidstva“ (ibid.).

Během rozhovorů se členy a vedoucími Satanovy komunity vyplynulo, že ochrana přírody je pro ně důležitou součástí satanistické víry. „Podle mě ochrana přírody jako jedna ze základních stanov satanismu sama o sobě musí reflektovat klimatickou krizi a není tedy možné, aby ten, kdo se považuje za satanistu, tvrdil, že s tím nemá nic společného a že ho toto téma nezajímá. Pokud si satanista nebo kdokoliv jiný zvolí přírodu místo boha, je jeho morální povinností se zajímat, pokud se něco děje“ (Rozhovor s respondentem Satanovy komunity 1, 2021). Respondenti také během rozhovorů potvrdili, že navštěvují studentské klima-stávky FFF a další ekologické akce (třeba na ochranu zvířat – Obr. 2) spolu se členy svého satanistického společenství v rámci oficiálně organizovaných setkání. Gretu Thunbergovou jeden z respondentů dokonce označil za novodobou prorokyni. Taktéž vyjádřili přesvědčení, že víra v Přírodu (prakticky uctívání přírody jako božstva) je podle nich základní charakteristikou satanismu. „Pro satanisty je jejich pomyslným bohem příroda. Tak to mám v hlavě nastavené i já. Pokud se tedy někdo považuje za satanistu, měl by

Obr. 2. Členové Satanovy komunity na pochodu za práva zvířat v roce 2019.
Zdroj: Facebook Satanovy komunity; tváře byly zakryty s ohledem na soukromí daných osob.

k ochraně životního prostředí mít nějaký vztah a měl by se snažit něco změnit. Z těch členů, které znám, mohu říct, že většina z nich k ní vztah opravdu má“ (Rozhovor s respondentem Satanovy komunity 1, 2021). Jeden z respondentů dokonce použil termín „zvířecí sourozenci“, aby označil příbuznost mezi lidmi a zvířaty ve vztahu k filosofii *Satanovy deklarace o přírodě*. Souvztažnost mezi lidmi a zvířaty či stromy se objevila v rozhovorech několikrát: „Vztah s přírodou je základním aspektem satanismu. Člověk je vlastně zvíře, a zvířata jsou zase tvorové, kteří mají duši, podobně jako člověk. I stromy mají určitý druh duše. Vlastně celá příroda má satanskou povahu, která se bouří proti omezením a pravidlům, se kterými přichází monoteistické náboženství“ (Rozhovor s respondentem Satanovy komunity 2, 2021).

Jak je vidět na poslední ukázce, v rozhovorech byly často patrné silně antikřesťanské postoje. Monoteistická náboženství podle respondentů nijak nezohledňují ničení přírody jako hřích nebo morální přečin, zatímco satanismus ano. „Ničení přírody pochází z biblické ideologie, která lidem tvrdila, že Bůh jim dovolil podmanit si celou přírodu a zotročit si všechna zvířata. Satanismus

proti tomuto monoteistickému dogmatu bojuje“ (Rozhovor s respondentem Satanovy komunity 2, 2021).

Výsledky mého výzkumu byly v mnoha ohledech překvapivé. Materiály i respondenti z řad obou satanistických uskupení nesou silné znaky ideologického vnímání přírody a vykazují znaky náboženského environmentalismu. Zároveň užití pojmů jako příroda nebo ochrana přírody bylo v každém z mnoha zkoumaných uskupení pojímáno odlišně. K hlubšímu pochopení tohoto rozdílu použiji typologii temně zelených náboženství, kterou prezentoval Bron Taylor v rámci své přednášky na Harvardu (Taylor 2006) a později zpracoval ve své knize *Temně zelená náboženství: spiritualita přírody a budoucnost planety* (Taylor 2010). Ačkoliv se Taylor v přednášce ani knize nezmiňuje o satanismu, ale soustředí se na jiná duchovní hnutí, je jeho charakteristika environmentálních náboženství velice praktická i při zkoumání satanismu.

Taylor definuje zelená náboženství jako všechna, která se soustředí na posvátno přírody. Jako temně zelená náboženství pak vnímá takové typy, které jsou výrazně biocentrické a mají politické a společenské důsledky, které může společnost vnímat jako ohrožující (Perium 2019: 7–8). Ve svém rozhovoru s Guyem Lanem vyjmenovává Taylor celkem 10 znaků temně zelených náboženství (ibid.: 9–13). Nejde o seznam tezí, ve které musí každé temně zelené náboženství věřit, ale jde o znaky, které se u temně zelených náboženství často vyskytují. Proto tyto znaky porovnám s učením obou zkoumaných uskupení a ukážu, nakolik zapadají do charakteristiky temně zelených náboženství.

Jako první a definující znak, který Taylor uvádí, je víra v to, že příroda je posvátná. Tento znak je základním předpokladem mnoha dalších bodů a odráží se podle Taylora v moderním environmentálním milieu. Tyto rysy spatřujeme u obou satanistických uskupení. V případě Satanovy komunity jde o formu velmi explicitní, jak je vidět například v zakládajícím dokumentu Satanovy komunity s názvem Satanova ústava, kde desátý bod doslova říká: „Satanova komunita považuje tuto planetu a přírodu, nikoliv nebe, za místo pravého ráje ... Příroda a evoluce jsou naší posvátnou entitou“ (Satanova komunita, Satanova ústava, 2020). Podobně je na tom Satanova církev, kde se příroda identifikuje s Velkou Matkou a zdrojem satanské magie i filosofie.

Druhým definujícím znakem je víra, že všechny živoucí věci mají hodnotu a zaslouží si respekt nebo úctu. Tato teze je v souladu s učením, které Satanova komunita prezentuje ve své *Deklaraci o přírodě*, ale v protikladu k učením Satanovy církve, která uznává důležitost silných jedinců, ale odsuzuje podporování slabších tvorů, neboť věří v přežití nejschopnějších.

Třetím znakem dle Taylora je víra ve společného předka všech forem života na naší planetě, a tedy víra v určitou příbuznost, z níž vyplývá určitá morální zodpovědnost. Tento bod je částečně společný pro obě satanistická uskupení. Satanova komunita v tuto tezi věří zcela a aktivně se zasazuje o její naplnění. Jak bylo také zmíněno, členové Satanovy komunity používají výrazy jako „naši zvířecí sourozenci“ (Rozhovor s respondentem Satanovy komunity 2, 2021), což poukazuje na víru v příbuznost s ostatními živými tvory. Církev Satanova vychází z darwinistické představy přírody a LaVeyova učení, které učí, že člověk je zvíře, jen o něco chytřejší a zkaženější. To je ztělesněno v sedmém bodě Satan-ského devatera, kde se píše: „Satan znamená člověka jako pouhé zvíře, někdy lepšího, mnohem častěji však horšího než ti, co krácejí po čtyřech, člověka, jenž se díky ‚božskému duchovnímu a intelektuálnímu vývoji‘ stal nejzkaženějším zvířetem!“ Rozdíl mezi vírou Církve Satanovy a třetím znakem temně zelených náboženství je však to, že pro členy Církve Satanovy z toho nevyplývá žádná morální zodpovědnost vůči ostatním zvířecím příbuzným, neboť jak již bylo zmíněno, přežije jen ten nejschopnější.

Čtvrtým znakem temně zelených náboženství je víra, že všechen život na této planetě je nějak propojen a na sobě navzájem závislý. Pro Satanovu komunitu jde o aspekt víry, který našel zhmotnění v *Satanově deklaraci o přírodě*, kde je popsána nejen propojenost lidí a přírody: „Je zapotřebí posílit společenské uvědomění zvířat a spolupráci mezi lidskými a zvířecími komunitami“ (Satanova komunita, Satanova deklarace o přírodě, 2021). V případě Církve Satanovy je tento bod podobný, i když trochu jinak orientovaný. V jádru učení je naznačena určitá propojenost života na planetě, ale nejde o vzájemnou závislost v pravém slova smyslu, což se ukázalo i v rozhovorech s respondenty. Člověk jakožto tvor schopnější než zvířata není na těchto tvorech závislý jiným způsobem, než že je potřebuje ke své obživě (například jako potravu nebo zdroj práce). Podobně i vztah přírody a člověka je nerovný, protože příroda je podle Církve Satanovy silnější než lidé a není na lidstvu nijak závislá. Výstižně to vyjádřil jeden z vedoucích Církve Satanovy, který uvedl: „Aby mohl člověk přírodu chránit, musí ji znát, musí znát její rytmy. Ale ona si to (příroda) srovná sama a člověka k tomu nepotřebuje. Člověk má za úkol se jen přizpůsobit“ (Rozhovor s respondentem Církve Satanovy 2, 2021).

Pátým znakem je pocit propojení a sounáležitosti s přírodou. Tento pocit je, zdá se, přítomný v obou satanistických společenstvích. Satanova komunita například o společné budoucnosti lidí a zvířat hlásá: „Evoluce přírody a zvířat, zvláště těch domácích, je naším vizionářským cílem, který změní budoucnost

lidstva“ (Satanova komunita, Satanova deklarace o přírodě, 2021) a respondenti z Církve Satanovy podobným způsobem uvedli: „Člověk a příroda jsou jedno vědomí“ (Rozhovor s respondentem Církve Satanovy 1, 2021).

Šestým znakem je dle Taylora skromnost či pokora při vnímání role člověka na zemi. Tento postoj jsem u Satanovy komunity zmínil již několikrát, ale lze uvést i další příklady, jako například: „Člověk vychází z přírody a byl přírodou stvořen“ (Satanova komunita, Satanova deklarace o přírodě, 2021) nebo „Naše budoucnost je svázaná s přírodou a živými tvory“ (ibid.). V případě Satanovy církve se však tento bod zcela rozchází s jejím učením, jelikož skromnost a pokora jsou podle ní negativní vlastnosti a satanské hříchy. Viz například: „Blahoslaveni troufalí, neboť oni budou pány světa – prokleti pokorní, neboť budou ušlapáni pod rozeklanými kopyty!“ (LaVey 2009: 13).

Sedmým znakem jsou podle Taylora určité epistemologické předpoklady, zvláště důraz na vědu a vědecké zkoumání přírody. V případě Satanovy komunity je důraz na vědecké disciplíny přítomný nejen v *Satanově deklaraci o přírodě* (např. v pasáži, kde se pozitivně hovoří o umělém genetickém modifikování přírody), ale také v jednotlivých ekologických požadavcích *Zelené nauky*. Jako příklad lze zmínit hned první bod, kde se píše: „Věříme, že skutečné řešení ekologických a enviromentálních problémů spočívá ve vědeckém pokroku a nových technologiích“ (Satanova komunita, Zelená nauka, 2021). U Církve Satanovy je postoj k vědě o něco rezervovanější. Respondenti při rozhovoru zmiňovali Bondovy cykly (Rozhovor s respondentem Církve Satanovy 3, 2021) nebo Milankovičovu teorii o zemské ose (ibid.), ačkoliv k současným postojům environmentalistiky a ekologie se staví velice skepticky. Postoj vůči ekologickému myšlení samotnému však není a priori negativní, jelikož se vedoucí Církve Satanovy pozitivně vyjadřují o projektech jako Pravda o vodě, které učí správnému hospodaření s vodou a vodními zdroji v krajině (Rozhovor s respondentem Satanovy komunity 3, 2021).

Osmým znakem je víra v to, že smrt není něco, čeho se má člověk bát, ale něco, co má přijmout jako nezbytný předpoklad pro tvoreni nového života a evoluční proces jako takový. Satanova komunita tento náhled víceméně přijímá, jak je vidět na výše zmíněných heslech, souvisejících s obětováním se zemi a vírou ve společný životní koloběh všech živých tvorů. Podobně je na tom Církev Satanova, která smrt a smrtelnost uznává jako fakt, který je nutné přijmout bez naděje na posmrtnou existenci. Stejně tak se Církev Satanova i její respondenti pozitivně vyjadřovali o evolučním vývoji a nutném umírání slabších jedinců, které vede k posílení lidstva jako takového. Jak se uvádí v textu o egoismu, jde o „nikdy nekončící potravní řetězec“ (Církev Satanova, Úvaha o egoismu, 2019).

Devátým znakem temně zelených náboženství je podle Taylora zkušenost nebo zážitek posvátné úcty a hrůzy z krásy a nebezpečnosti tohoto světa a vesmíru. Tato myšlenka je v nauce Satanovy komunity reflektována spíše ze stránky posvátné úcty a krásy přírody než z hlediska její hrůznosti a nebezpečnosti. Podobně se to jevílo i v případě rozhovorů, kde respondenti popřeli možnost, že by klimatická změna byla jakousi hrůznou apokalypsou, a naopak akcentovali spíše pozitivní stránky přírody než její destruktivní stránku. V případě Církve Satanovy jsou tyto principy pouze implicitně přítomné, a to v představě mocné a děsivé Velké bohyně, reprezentující přírodu.

Desátým znakem je dle Taylora láska k přírodě. Dle Satanovy komunity jde o základní princip jejich víry, jak již bylo zjevné ze všech citovaných ukázek. V případě Církve Satanovy však nelze o propagaci lásky k přírodě příliš hovořit, jelikož příroda není pro její členy předmětem lásky ani uctívání, spíš zdrojem sil. Jakkoliv tedy u Církve Satanovy najdeme úctu a respekt k přírodě jako mocné entitě, nejde v tomto případě o láskyplný vztah v pravém slova smyslu.

Taylorova typologie

Jak vyplývá z výše uvedeného porovnání Taylorových znaků temně zelených náboženství a učení mnou zkoumaných satanistických uskupení, Satanova komunita naplňuje téměř všechny z uvedených znaků, a Církev Satanova nadpoloviční většinu s tím, že některé body jsou víceméně rozporné. Hlavní rozdíl nastává tam, kde Taylor hledá nějakou pozitivní emoční vazbu a pocit zodpovědnosti vůči přírodě a jiným tvorům. Právě v bodech, které vyžadují soucit nebo morální povinnost vůči ostatním živým tvorům, se Církev Satanova odklání k více egalitářskému modelu, kde silnější nemusí cítit lítost nad zánikem slabších tvorů, ani když je způsobí, jelikož jde o nikdy nekončící koloběh potravního řetězce. Stejně jako nemá příroda soucit s námi a naším individuálním utrpením, které způsobuje přírodními katastrofami, nemusí podle chápání Církve Satanovy ani člověk mít soucit se smrtí tvorů, kteří se jednoduše stali oběťmi silnějších jedinců. Podle mého jde v tomto případě o ortodoxní antropocentrismus, kterým Církev Satanova nahlíží na svět a přírodu a který je obsažen v základní nauce této organizace. Právě ten neumožňuje úplné souznění s biocentrickými aspekty temně zelených náboženství. Je to přitom právě biocentrismus, který odlišuje temně zelená náboženství od těch klasických zelených, mezi která by dle výsledků mého výzkumu Církev Satanova patřila.

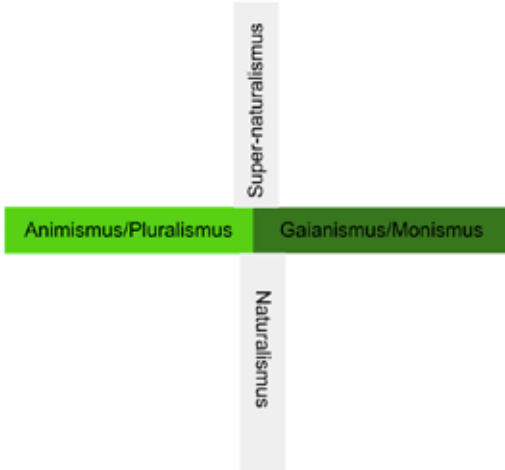
V případě Satanovy komunity je tento přístup opačný, a biocentrický přístup s jednotlivými znaky temně zelených náboženství se téměř plně odráží v nauce této organizace a názorech jejích členů. Proto se pokusím Satanovu komunitu zařadit do Taylorovy typologie temně zelených náboženství (Taylor 2006) a v jejím rámci ji kategorizovat.

Taylor svou typologii staví na dvou hlavních osách. První z nich určuje to, zda dané náboženské uskupení věří v naturalismus, nebo supernaturalismus, tedy zda v otázce přírody chápe její aspekty přirozeně, nebo nadpřirozeně. Ačkoliv je totiž základním bodem temně zelených náboženství posvátnost přírody, uvádí Taylor, že to nemusí automaticky znamenat, že jde o náboženské uctívání přírody v teistické formě nebo o představu nadpřirozené entity (Taylor 2019: 8). Jako příklad uvádí nejen Charlese Darwina, ale také Jamese Lovelocka a jeho hypotézu Gaia. K supernaturalistům, kteří chápou přírodu naopak v nadpřirozeném slova smyslu, řadí Joannu Macyovou nebo Garyho Snydera (Taylor 2016: 10–35).

Druhou osou, kterou Taylor stanovuje, je osa mezi pluralistickým chápáním přírody a monistickým chápáním přírody, tedy tím, zda je příroda chápána jako mnohost samostatných bytostí v prostoru kooperujících mezi sebou navzájem (Taylor zde používá termín „animismus“), nebo jako jedna celistvá bytost kooperující s živými tvory, kteří jsou její součástí (Taylor zde používá termín „gaianismus“). Křížení obou os představuje čtveřici kategorií, které typologizují temně zelená náboženství.

Při porovnání Taylorovy typologie (Obr. 3) s výsledky výzkumu je zřejmé, že Satanova komunita zaujímá kategorii supernaturalistického gaianistického monismu. Příroda je posvátnou a uctívanou entitou, která je vnímána jako pozitivní a nakloněná lidem i ostatním živým tvorům. Veškerý život na zemi je vnímán jako monistický celek, jehož přežití závisí na vzájemné rovnováze a symbióze. Tím se Satanova komunita radikálně odklání od darwinistického modelu Církve Satanovy a naplňuje charakteristiky monistického supernaturalistického temně zeleného náboženství.

Satanismus prošel ve svém raném vývoji třemi fázemi, během kterých se vyvíjel vztah odborné veřejnosti k tomuto náboženství (Holt – Petersen 2016:442). První dvě fáze byly poznamenány satanskou panikou a kriminálními aspekty satanismu. Teprve třetí fáze (po roce 2000) přinesla seriózní zájem o akademické zkoumání satanismu jako legitimního nového náboženského hnutí, které bylo založeno na sekularismu a propracovávalo svou „antiteologii“ na základě přírodních věd. Není proto překvapivé, že satanismus brzy integroval ekologické a environmentální tendence. Bylo to zcela v duchu nových

Obr. 3. Taylorův model temně zelených náboženství.

náboženských hnutí a reakcionářských tendencí satanismu. S postupem času se však ekologie stala mainstreamem, a v tom podle mě spočívá důvod, proč se některá satanistická společenství začínají přiklánět k hlubinné ekologii a biocentrickému přístupu.

Zatímco původní satanismu byl silně ovlivněn individualismem a filosofií seberozvoje, satanismus 21. století realizuje tyto tendence na nové úrovni. Učení, že člověk je zvířetem, bylo přijato jako základní biocentrické vyznání a zpracováno rozličnými způsoby v jednotlivých satanistických společenstvích. Hlubinná ekologie, biocentrismus a temně zelená náboženství patří do stejné kategorie reakčních uskupení, mezi která se svým učněním a vystupováním zařadila Satanova komunita. Toto spojení zelené a černé, jak to nazývá Scott ve své práci na toto téma (Scott 2016), se odehrálo v devadesátých letech na několika úrovních, například v hudební sféře satanismu, kde black metal prošel svými vlastními ekologickými fázemi, nebo v pojetí čarodějnice, které nabralo environmentální a feministické prvky (Faxneld – Petersen 2013: 230). Zajímavý je přitom fakt, že ne vždy je výsledkem volání k ekologickému aktivismu (které je patrné v TST i Satanově komunitě). Někdy může být smyslem pouhé dystopické sdělení, které akcentuje apokalyptické aspekty klimatické změny (Coggins 2021).

Úcta k přírodě je charakteristickým rysem mnoha nových náboženských hnutí, přičemž ekologie a sakralizace života jsou hlavními charakteristikami hnutí *new age*. Při zkoumání satanistických postojů k ekologii je zajímavé vzít

Obr. 4. Členka Satanovy komunity s vlastní modifikací názvu ekologických manifestů *Fridays for future*; tvář zakryta s ohledem na soukromí dané osoby.

v úvahu posun, který se odehrál v otázce filosofické koncepce přírody. Jak si všímá odborník na satanismus Kenneth Granholm, novopohanská společenství obvykle tíhnou k dualistické vizi spjaté s přírodou, zatímco *new age* hnutí jsou charakteristická holistickým přístupem. „Úcta k přírodě a životu je charakteristickým rysem. Novopohané oslavují život tady a teď, místo aby zaměřovali své duchovní aspirace na budoucí posmrtný život. Příroda představuje imanentní božskou sílu prostupující vším a ekologický aktivismus je přirozeným výsledkem tohoto pohledu. V důsledku toho nejsou duše a tělo vnímány jako oddělené, ale spíše jako jedno“ (Granholm 2015: 100). I v mém výzkumu byly tyto rozdíly patrné, když se česká Církev Satanova identifikovala s novopohanskými rituály, svátky a magickými učenými, zatímco Satanova komunita zapojovala holistické panteistické hledisko s *new age* prvky s akcentem na zvířecí práva. „Ekologické myšlení a vegetariánství jsou opakujícími se tématy současné alternativní spirituality, konkrétně spirituality *new age* a novopohanství. Oba tyto obecně podporují imanentní pohled na božství“ (Granholm 2015: 153). Každé z těchto

Obr. 5. Plakát s holistickým učením Satanovy komunity, který byl doplněn textem: „Země nás zrodila. Země je naše svatyně. Země je místem našeho ráje. Země je naší láskou a cílem našich tužeb, proto se neváhej duchovně milovat se Zemí. Oddej se jí, tělem i duší. Nadčlověk budiž smyslem země! Objev v sobě slávu Přírody!“ Přetisk z: *Satanova komunita 2020*, Nauka Satanovy komunity 7, Nadčlověk je smysl země.

hnutí integrovalo ekologické tendence po svém. Zatímco u novopohanských uskupení stále převažuje antropocentrický pohled, u holistického přístupu Satanovy komunity dochází k posunu směrem k hlubinné ekologii a biocentrickému postoji (příkladem může být i Obr. 5).

Pokusil jsem se zjistit, zda Satanova komunita akcentuje tyto postoje, neboli zda i v jiných částech své nauky upřednostňuje zájem ekosystému před zájmem lidstva. Našel jsem v tomto ohledu významnou část učení tohoto uskupení, které pojednává o transhumanismu. Satanova komunita prosazuje převzetí moci na této planetě umělými inteligencemi v zájmu ekosystému. Lidstvo by mělo žít pouze ve vymezeném prostoru a působení, což se shoduje s ekologickou vizí Antona LaVeye, o které jsem hovořil na začátku. A opět si v této oblasti Granholm všímá zajímavého rozdělení, totiž toho, že novopohanství se zaměřuje na přírodu jako mateřské božstvo (viz učení české Církve Satanovy o přírodě jako Mater Magna), zatímco *new age* se zaměřuje více na jednotlivce a jeho vztah k přírodě než na přírodu samotnou. „Novopohanství je velmi orientované na přírodu, často

vidí matku přírodu jako nejdůležitější božstvo ze všech (nepočítáme-li božství samotných jedinců). Spiritualita ‚new age‘ má podobný přístup, i když se často zaměřuje otevřeněji na jednotlivého praktikujícího a méně na přírodu jako takovou“ (Granhölm 2015: 102). To by vysvětlovalo, proč cílem Satanovy komunity není nadvláda přírodní říše, ale člověkem stvořená technologická utopie.

Závěr

Satanismus má už od svého počátku velkou afinitu k tématu přírody a našeho vztahu k ní. Obě mnou zkoumané satanistické skupiny mají rysy zelených náboženství, a z určité části také sdílí znaky temně zelených náboženství. Církev Satanova je však s některými body v silném rozporu, což neumožňuje její klasifikaci jako temně zeleného náboženství. Naopak Satanova komunita se ukázala jako náboženské uskupení, které silně čerpá nejen ze zelených náboženství, ale dokonce reprezentuje jeho podkategorii, totiž temně zelené náboženství. Při podrobnějším rozboru bylo následně zjištěno, že učení Satanovy komunity lze nejlépe charakterizovat jako gaianistický monismus.

Taylorovo schéma se ukázalo jako vhodné pro zkoumání environmentální stránky satanismu a typologizaci dvou česko-slovenských satanistických uskupení. Jsem přesvědčen, že tento fakt poukazuje na univerzálnost a praktičnost Taylorova modelu i jeho typologie temně zelených náboženství. Nadto ukázalo, že satanistická uskupení silně operují s ekologickými tématy, což si zasluhuje pozornost v rámci religionistického bádání.

Jakub Jahl je studentem religionistiky na Filozofické fakultě UK. Zajímá se o popkulturní náboženství, satanismus, mormonismus a konspirační teorie. Je občasným přispěvatelem do Náboženského infoservisu časopisu *Dingir*.
Kontakt: Sobekuba@seznam.cz

Prameny a literatura

- Bergoglio, Jorge M. 2015. *Encyclical Letter Laudato Si' of the Holy Father Francis On Care for Our Common Home*. Řím: Libreria Editrice Vaticana.
- Berry, Evan. 2013. „Religious Environmentalism and Environmental Religion in America.“ *Religion Compass* 7, 2013, 10: 454–466.
- Berry, Sam. 1993. „Green Religion and Green Science.“ *RSA Journal* 141, 1993, 5438: 305–318.

- Owen Coggins. 2021. „Ecology, Estrangement and Enchantment in Black Metal’s Dark Haven.“ *Green Letters* 25, 2021, 2: 130–142.
- Cooper, David E. – Palmer, Joy A. (eds.). 1998. *Spirit of the Environment. Religion, Value and Environmental Concern*. London: Routledge.
- Dyrendaal, Asbjørn. 2016. „Darkness Within: Satanism as a Self-Religion.“ Pp. 71–86 in *Contemporary Religious Satanism*. Oxford: Routledge.
- Drees, Williem B. 2009. *Technology Trust and Religion Roles of Religions in Controversies on Ecology and the Modification of Life*. Leiden: Leiden UP.
- Garreau, Joel. 2010. „Environmentalism as Religion.“ *The New Atlantis* 28, 2010: 61–74.
- Granholt, Kenneth. 2005. *Embracing the Dark. The Magic Order of Dragon Rouge, its Practice in Dark Magic and Meaning Making*. Abo: Akademi University Press.
- Granholt, Kenneth. 2009. „Left-hand Path Magic and Animal Rights.“ *Nova Religio* 12, 2009, 4: 28–49.
- Faxneld, Per – Petersen, Jesper. 2013. *The Devil’s Party. Satanism in Modernity*. Oxford – New York: Oxford UP.
- Hanegraaff, Wouter. 1996. *New Age Religion and Western Culture. Esotericism in the Mirror of Secular Thought*. Leiden: Brill.
- Holt, Cimminnee – Petersen, Jesper A. 2016. „Modern Religious Satanism. A Negotiation of Tensions.“ Pp. 441–454 in *The Oxford Handbook of New Religious Movements II*. Oxford – New York: Oxford UP.
- Introvigne, Massimo. 2016. „The Origins of Contemporary Satanism, 1952–1980.“ Pp. 297–371 in *Satanism. A Social History*. Leiden: Brill.
- Kaplan, Jeffrey. 2004. „The Cultic Milieu. Oppositional Subcultures in an Age of Globalization.“ *Nova Religio* 8, 2004, 1: 115–118.
- Lužný, Dušan. 1994. „Nová náboženská hnutí.“ *Sociologický časopis* 30, 1994, 4: 499–512.
- Possamai, Aadam. 2012. „Yoda Goes to Glastonbury. An Introduction to Hyper-real Religions.“ Pp. 1–21 in Aadam Possamai (ed.): *Handbook of Hyper-real Religions*. Leiden: Brill.
- Rønnow, Tarjei. 2011. *Saving Nature. Religion as Environmentalism – Environmentalism as Religion*. Münster: LIT.
- Sagan, Dorion – Margulis, Lynn. 1997. *A Good Four-Letter Word. Slanted Truths*. New York: Springer.
- Scott, Niall. 2014. „Blackening the Green.“ Pp. 65–78 in Scott Wilson (ed.): *Melancology. Black Metal Theory and Ecology*. Winchester: Zero Books.
- Sideris, Lisa H. 2009. „Religion, Environmentalism, and the Meaning of Ecology.“ Pp. 446–467 in Roger S. Gottlieb (ed.): *The Oxford Handbook of Religion and Ecology*. Oxford – New York: Oxford UP.
- Stoll, Mark. 2015. *Inherit the Holy Mountain. Religion and the Rise of American Environmentalism*. Oxford – New York: Oxford UP.
- Taylor, Bron. 2009. *Dark Green Religion. Nature Spirituality and the Planetary Future*, Berkeley: University of California Press.
- Urban, Hugh B. 2015. *New Age, Neopagan, and New Religious Movements. Alternative Spirituality in Contemporary America*. Berkeley: University of California Press.
- Váně, Jan. 2007. „Ekologické prvky v náboženských komunitách, aneb Ekologie jako nástroj k znovuzískávání ztraceného sakrálního prostoru.“ *Sacra* 5, 2007, 1: 40–55.

Elektronické zdroje

- Bullen, Lee. 2020. *New satanic Church launches with animal rights drive*. *Ananova news and media*. <https://ananova.news/new-satanic-church-launches-with-animal-rights-drive/> [cit. 2022-09-20].
- Carmina, La. 2021. *Satanic Planet Collaborators Shiva Honey and Nomi Abadi On The Satanic Temple's Activism for Women*. *Audio femme*. <https://www.audiofemme.com/satanic-planet-collaborators-shiva-honey-and-nomi-abadi/> [cit. 2022-09-20].
- Církev Satanova – první česko-slovenský chrám církve Satanovy. 2019. *66 otázek a odpovědí – Církev Satanova*. <http://cirkevssatanova.cz/66-otazek-a-odpovedi/> [cit. 2022-09-20].
- Církev Satanova – první česko-slovenský chrám církve Satanovy. 2019. *Předměty používané při zasvěcovacích satanských obřadech*. <http://cirkevssatanova.cz/predmety-pouzivane-pri-zasvecovacich-satanskych-obradech/> [cit. 2022-06-25].
- Církev Satanova – první česko-slovenský chrám církve Satanovy. 2019. *Halloween podle satanistů*. <http://cirkevssatanova.cz/halloween-podle-satanistu/> [cit. 2022-06-25].
- Církev Satanova – první česko-slovenský chrám církve Satanovy. 2019. *Úvaha o egoismu*. <http://cirkevssatanova.cz/uvaha-o-egoismu/> [cit. 2022-06-25].
- Flight, Tim. 2019. *40 facts about the Church of Satan. Strange history*. *History Collection*. <https://historycollection.com/40-facts-about-the-church-of-satan/18/> [cit. 2022-09-20].
- Gilmore, Peter H. 2014. *Full Disclosure: The Church of Satan, and the paradox of individualist religion*. *Church of Satan*. <https://www.churchofsatan.com/paradox-of-individualist-religion/> [cit. 2022-09-20].
- Lacy, Erik. 2015. *Q&A: Satanic Temple of Detroit's Jex Blackmore explains group's purpose, growth potential*. *Michigan live*. https://www.mlive.com/news/detroit/2015/02/qa_satanic_temple_of_detroits.html [cit. 2022-09-20].
- May, Ethan – Mack, Justin L. 2018. *A sign for The Satanic Temple Indiana is now posted next to this Boone County highway*. *Indy Star*. <https://eu.indystar.com/story/news/2018/09/13/satanic-temple-indiana-sign-next-adopt-highway-road-boone-county/1290071002/> [cit. 2022-09-20].
- Perium. 2019. *Dark green religion with prof. Bron Taylor*. <https://www.youtube.com/watch?v=9R4matNOK0c> [cit. 2022-06-25].
- Taylor, Bron. 2006. *From the ground up: Growing a green future for religion and ethics*. https://www.youtube.com/watch?v=RAfQ_ATL-hw [cit. 2022-06-25].
- Satanova komunita. 2020. *Satanova ústava*. <https://satanovakomunita.cz/domu/satanova-ustava/> [cit. 2022-06-25].
- Satanova komunita. 2020. *Nauka Satanovy komunity 7: Nadčlověk je smysl země*. <https://satanovakomunita.cz/2020/03/nauka-satanovy-komunity-7-nadclovek-je-smysl-zeme/> [cit. 2022-09-20].
- Satanova komunita. 2021. *Satanova Deklarace o přírodě*. <https://satanovakomunita.cz/2019/11/satanova-deklarace-o-prirode/> [cit. 2022-06-25].
- Satanova komunita. 2021. *Zelená nauka*. <https://satanovakomunita.cz/2020/01/zelenanauka-satanovy-komunity/> [cit. 2022-06-25].
- Satanova komunita. 2021. *Satanská bible 2.01*. <https://satanovakomunita.cz/2020/10/satanska-bible-2-01/> [cit. 2022-06-25].